

Cep Kitapları

Mehmet Fatih Buğan
Hande alıřkan Terzioğlu

İslamî Finans
Perspektifinden

BORSA

iktisat
yayınları

iktisat yayınları

Iktisat Yayınları – 101
Cep Kitapları Dizisi – 9
Mehmet Fatih Buğan & Hande Çalışkan Terzioğlu, *İslami Finans
Perspektifinden Borsa*

Yayına Hazırlayan: Emrah Yağmurlu
Musahhih: Nurettin Ürün

Tasarım: Seyfullah Bayram

Baskı: Sarıyıldız Ofset - Sertifika No.: 23593
İvedik Ağaç İşleri San. Sit.
1354. Cad. 1358. Sok. No.: 31 Ostim / Ankara
1. Baskı: İstanbul, 2022
ISBN: 978-605-73765-2-7
E-ISBN: 978-605-73765-3-4

© Iktisat Yayınları, 2022

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Iktisat Yayınları
Aziz Mahmut Hüdayi Mh. Türbekapı Sk. No:13, 34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: +90 (216) 532 63 70
www.iktisatyayinlari.com

Iktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve
İslam İktisadi Araştırma Merkezinin ortak markasıdır.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Buğan, Mehmet Fatih & Terzioğlu, Hande Çalışkan
İslami Finans Perspektifinden Borsa
1. Baskı, xii + 108 s., 13 x 23 cm
Kaynakça var.
ISBN: 978-605-73765-2-7
1. Borsa 2. İslami finans 3. İslam iktisadi

Cep Kitapları dizisi,
Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği'nin
desteğiyle hazırlanmıştır.

İslamî Finans
Perspektifinden

BORSA

Mehmet Fatih Buğan
Hande Çalışkan Terzioğlu

Cep Kitapları Dizisi

Bu dizide, alanında uzman kişilerin İslam iktisadının temel kurum ve meselelerini ele aldığı kitaplara yer verilmektedir. Ele alınan konular, teorik bir derinlikten ziyade her seviyeden insanın kolaylıkla anlayacağı bir biçimde verilmiştir. Dizide okunması kolay ve kısa eserlere yer verilecektir.

Dizide Yer Alacak Diğer Kitaplar

Ömer Demir, *Ahlâk ve Ekonomi*

Faruk Tařçı, *Sosyal Refah: Bütüncül Bir Perspektif*

Muhittin Kaplan, *Fayda*

Yunus Kutval, Özgür Kanbir, *Çevre ve Ekoloji: İslam İktisadı Yaklaşımı*

Ömer Torlak, *Giriřimcilik: Deđişim ve Deđer Yolculuđu*

Saffet Köse, *Ticaret*

Yunus Emre Aydınbaş, *Tasarruf*

İsa Yılmaz, *Deđer: İktisadı Bir Yaklaşım*

Mehmet Fatih Buğan

Lisans eğitimini 2012 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi İşletme Bölümünde; Yüksek Lisans eğitimini 2015 yılında Gaziantep Üniversitesi İşletme Bölümünde, Doktora eğitimini ise 2018 yılında Gaziantep Üniversitesi İşletme Bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans tezini “Katılım Bankaları ile Konvansiyonel Bankaların Etkinliklerinin VZA ve Malmquist TVF Endeksi ile Karşılaştırılması” başlığıyla, Doktora tezini ise “Borsa İstanbul’da İslami Hisse Senedi Endeksi Oluşturulmasına Yönelik Bir Yaklaşım Önerisi” adıyla tamamlamıştır. Halen finans alanında çalışmaları devam etmektedir.

Hande Çalışkan Terzioğlu

Lisans eğitimini 2015 yılında Bülent Ecevit Üniversitesi İşletme Bölümünde; Yüksek Lisans eğitimini 2017 yılında Tekirdađ Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Yönetimi Bölümünde, Doktora eğitimini ise 2021 yılında Tekirdađ Namık Kemal Üniversitesi İktisat Bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans tezini “Kadına Yönelik Şiddetin Belirleyicileri: Türkiye Örneđi” başlığıyla, Doktora tezini ise “G20 Ülkeleri için Finansal Baskının Ölçülmesi ve Finansal Baskı Yayılım Etkisinin İncelenmesi” adıyla tamamlamıştır. Halen iktisat alanında çalışmaları devam etmektedir.

İçindekiler

Önsöz	ix
Giriş	1
1. Finansal Sistem	3
2. Borsa	23
3. İslamî Finans Sistemi ve Borsa	45
Sonuç	99
İleri Okumalar	104
Kaynakça	106

Önsöz

Finansal sistem, günlük hayatımızın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Kredi kartı ile alışveriş yapıyor, ATM den para çekiyor, ev araba gibi ihtiyaçlarımız için kredi alıyor veya döviz alım-satımı gerçekleştiriyoruz. Farklı ihtiyaçlar ve içinde bulunduğumuz farklı finansal durumlar, yeni finansal çözümleri gerekli kılmakta ve finansal sistem, günümüz iletişim araçlarının da yardımıyla hızlı çözümler üretmektedir. Böylelikle sürekli gelişen ve büyüyen bir finans sektörü ile karşı karşıya kalmaktayız. Son yıllarda adını sıkça duyduğumuz İslamî finans sistemi de gerek klasik finansal sisteme alternatif olarak değerlendirilmesi gerek finansal kararlarında din saiki ile hareket eden bireylerin ekonomik ihtiyacını karşılaması bağlamında merak uyandıran ve ilgi gören konuların başında gelmektedir.

Ülkemizde ve özellikle İslam ülkelerinde faiz hassasiyetine sahip bireylerin bankacılık, sigortacılık, emeklilik planlaması vb. konularda İslamî finans sistemine yönelimleri artmaktadır. Hâlihazırda karmaşık bir ürün yelpazesine sahip

olan finans sisteminde İslamî finans araçlarının çeşitliğinin artması da bireylerin finansal olguları anlamasını daha da zorlaştırmaktadır. Günden güne gelişen ve büyüyen finans sektörü ile finansal okuryazarlık, bir zorunluluk haline gelmektedir. Çünkü ancak finansal okuryazar olan bireyler ve kurumlar bilinçli birer finansal tüketici olarak finansal erişimde problem yaşamayacaklardır. Finansal okuryazarlık kavramı, uluslararası kamuoyunun dikkatini çekerek önemine otoritelerce atıfta bulunmaktadır. Araştırmacılar tarafından da ilgi ile karşılanmış ve finans literatüründe gün geçtikçe kendisine daha geniş çapta yer bulmaktadır. Akademik çalışmaların yanı sıra finansal eğitime sahip olmayan bireylerin yararlanabileceği eserlerin sayısında da artışlar görülmektedir.

İslamî Finans kavramı, genel anlamda çeşitli finansal faaliyet ve işlemlerin İslamî kurallar çerçevesinde uygulandığı sistem olarak tanımlanabilmektedir. İslamî finansı günümüzdeki modern finans anlayışından ayırt eden en temel özelliği ise sistemin faiz olmadan çalışması ve nakdi finansmanın söz konusu olmamasıdır. Düşük risk modeliyle dikkat çeken İslamî finans sistemini yaygın biçimde kullanan Asya ve Ortadoğu bölgeleri, yaşanan son mali krizlerden diğer bölgelere kıyasla daha az etkilenmiştir. Bu durum başta Avrupa olmak üzere diğer bölgelerde, İslamî finans kurumlarının kurulmasında gerekli olan yasal altyapının düzenlenmesinde etkili olmuştur. İslamî finans kurumları, fonların transferinde aracılık, tahsilat işlemleri, döviz işlemleri, kredi kartı, ATM, internet ve telefon bankacılığı, ödeme işlemleri ile kiralık kasalar gibi klasik olarak sunulan finansal hizmetlerin yanında, sukûk gibi yeni finansal ürünler de tanıtmış ve geliştirmişlerdir.

Bu bağlamda İslamî finansal okuryazarlık konusuna odaklanan çalışmalara ihtiyaç duyulduğu açıktır. Bu kitabın amacı da kolay okunur ve kolay anlaşılır bir şekilde İslamî

finans perspektifinden borsa konusunu ele almaktır. Bu doğrultuda borsa konu başlığı altında yer alan temel konular kısa metinler halinde verilmiştir. Bu kitapta hem klasik anlamda finans sistemi ele alınmış hem de İslamî finans perspektifinden karşılaştırmalı olarak detaylandırılmıştır. Yazarlar olarak kitabın ilgili literatüre katkı sağlamasını ve okuyucunun istifade edebileceği bir kaynak olmasını umuyoruz.

Giriş

Ekonomilerde karar verme birimleri, tüketimden arta kalan fonlarını tasarruf ederler ve bu tasarruflar yatırımlara dönüşür. Ancak çoğu durumda tasarruf sahipleri fonlarını çeşitli nedenlerle yatırıma dönüştüremeyebilirler. Diğer yandan yatırım yapacak tarafların da yeterli sermaye birikimi mevcut olmayabilir. Dolayısıyla yatırım ve tasarruf sahipleri farklı birimlerden oluşabilir. Böyle durumlarda fon ihtiyacı olan tarafın, fon fazlası olan tarafı bulması ve fonlarını belirli bir getiri karşılığında ödünç alması gerekecektir. Aksi takdirde hem yatırımcı yeterli sermayeyi elde edemeyecek ve yatırımlarını gerçekleştiremeyecek hem de tasarruf sahipleri birikimlerini değerlendiremeyecektir. Böyle bir ortamda birikim sahipleri birikimleri ölçüsünde yatırım yapmadıkları sürece kıt kaynakların bir kısmı atıl durumda kalacak, kaynakların etkin bir şekilde tahsisi söz konusu olmayacaktır. Bir diğer sorun, büyük ölçekli yatırımlar için gerekli olan sermayenin birikimi meselesidir. Küçük birikimler bir araya getirilip kullanılmadıkları takdirde yine atıl durumda kalabilecek ve büyük ölçekli

yatırımlar yalnızca büyük ölçekli sermaye sahipleri tarafından gerçekleştirilebilecektir. Ekonomik refah ve büyüme için gerekli olan yatırımların yapılabilmesi, fon fazlası ve fon ihtiyacı olan tarafların buluşması ile mümkün olacaktır. Söz konusu tarafların nerede, ne şekilde, hangi şartlar altında buluşacağı; hangi şartlar altında ne kadarlık bir fon transferinin gerçekleştirileceği; güvenli bir transfer sürecinin nasıl gerçekleşeceği ve fon ödünç alan tarafın geri ödemelerinin kontrolünün kimin tarafından yapılacağı gibi sorular akla gelecektir. Bu soruların her birinin cevabı, finansal sistemi oluşturan unsurların izahı ile mümkün olacaktır.

Kitabın birinci bölümünde finansal sistem ve unsurlarına değinilmiştir. Bu kapsamda finansal piyasalar, finansal araçlar ve finansal kurumlar bu bölümde izah edilmiştir. Konvansiyonel finans sisteminin unsurlarına değinildikten sonra ikinci bölümde borsa konusu ele alınmıştır. Bu kapsamda bölüm içerisinde borsa temel kavramları ve içerisindeki piyasalar ele alınmıştır. Piyasaların alt pazarlarının neler olduğu, katılım kurallarının neler sunduğu ve içerikleri incelenmiştir. Ardından borsaların finansal çerçevedeki yerine değinilerek ilk borsadan günümüze uzanan yola değinilerek borsaların küreselleşmesi hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde öncelikle İslamî finans sisteminin temel prensiplerinden bahsedilmiştir. Ayrıca finansal sistemin unsurları, İslamî finans perspektifinden yeniden ele alınmıştır. Bu doğrultuda pay piyasası, borçlanma araçları piyasası (sukûk), emtia piyasası (murâbaha) ve vadeli işlemler piyasası hakkında temel düzeyde bilgilere yer verilmiştir. Son olarak borsaların İslamî açıdan önemi ele alınmış ve konvansiyonel endeksler ile farklılıkları açıklanmıştır. Sonuç kısmında ise genel bir değerlendirme yapılmıştır.